

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. 1-5/163

Veselības ministrijai
Latvijas Apdrošinātāju asociācijai
Latvijas Ārstu biedrībai
Latvijas Jauno ārstu asociācijai
Latvijas Māsu asociācijai

Par informācijas par pacientu sniegšanu apdrošināšanas sabiedrībām

Tiesībsarga likuma 11.pants noteic, ka tiesībsargs citastarp veicina privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību, kā arī sekmē sabiedrības informētību un izpratni par cilvēktiesībām un par šo tiesību aizsardzības mehānismiem. Tādēļ saistībā ar iedzīvotāju uzdotajiem jautājumiem, neskaidrību, kā arī paustajām bažām par, iespējams, pārmērīgu veselības datu apstrādi apdrošināšanas atlīdzības izvērtēšanas procesā sniedzu skaidrojumu par attiecīgajiem cilvēktiesību un personas datu aizsardzības aspektiem.

Satversmes 96.pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Interpretējot Satversmes 96.pantā garantētās tiesības uz privāto dzīvi, Satversmes tiesa ir norādījusi, ka šīs tiesības skar dažādus aspektus. Tās aizsargā indivīda fizisko un garīgo integritāti, godu un cieņu, vārdu un identitāti, personas datus. Tiesības uz privāto dzīvi nozīmē, ka indivīdam ir tiesības uz savu privāto telpu, iespējami minimāli ciešot no valsts vai citu personu iejaukšanās.¹ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 8.pants citastarp paredz ikviena tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa, interpretējot Konvencijas 8.pantu, atzinusi, ka jēdzienam “privātā dzīve” ir plaša nozīme. Informācija par personas veselību

¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005.gada 26.janvāra spriedums lietā 2004-17-01. 10.punkts. Pieejams: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfefndmkaj/https://www.satversmestiesa.lv/lv/media/4363/download?attachme nt>

neapšaubāmi ietilpst minētā panta tvērumā. Lai persona varētu izmantot Konvencijas 8.pantā noteiktās tiesības, personas datu aizsardzībai ir izšķiroša nozīme.²Eiropas Savienības Pamattiesību hartas³ (turpmāk – Harta) 7.pants veltīts privātās dzīves neaizskaramībai, savukārt 8.pants – personas datu aizsardzībai.

Kopš 2018.gada Latvijā tiek piemērota Vispārīgā datu aizsardzības regula⁴ (turpmāk – Regula). Atbilstoši Regulai personas datu “apstrāde” ir jebkura ar personas datiem vai personas datu kopumiem veikta darbība vai darbību kopums, ko veic ar vai bez automatizētiem līdzekļiem, piemēram, vākšana, reģistrācija, organizēšana, strukturēšana, glabāšana, pielāgošana vai pārveidošana, atgūšana, aplūkošana, izmantošana, izpaušana, nosūtīt, izplatīt vai citādi darot tos pieejamus, saskaņošana vai kombinēšana, ierobežošana, dzēšana vai iznīcināšana. Tādējādi uzskatāms, ka darbības, ko ārstniecības personas veic ar pacientu veselības datiem, tos nosūtot apdrošinātājiem, kā arī apdrošinātāju darbības ar pacientu veselības datiem (aplūkošana, izmantošana, glabāšana utt.) uzskatāmas par personas datu apstrādi.

Personas datu apstrāde ir likumīga, ja to apstrādei pastāv kāds no Regulas 6.pantā ietvertajiem tiesiskajiem pamatiem. Viens no pamatiem datu apstrādei ir pārziņa juridisks pienākums, kas ietverts normatīvā aktā. Vienlaikus jānorāda, ka atbilstoši Regulai dati par personas veselību ir uzskatāmi par īpašas kategorijas datiem, kuriem pienākas īpaša aizsardzība. Eiropas Savienības Tiesa ir precizējusi⁵, ka Regulas 9. panta 1. punkta mērķis ir nodrošināt labāku aizsardzību pret apstrādi, kas apstrādājamo datu īpašās sensitivitātes dēļ var radīt Hartas 7. un 8. pantā garantēto pamattiesību uz privātās dzīves neaizskaramību un personas datu īpaši smagu aizskārumu. Tā kā Regulas 9.panta 2.punkts paredz izņēmumu no īpašu kategoriju personas datu apstrādes aizlieguma principa, šī tiesību norma, protams, ir jāinterpretē šauri.⁶

Apdrošinātāja tiesības apstrādāt personas veselības datus izriet no Apdrošināšanas līguma likuma. Apdrošināšanas līguma likuma 27. panta otrā daļa paredz, ka apdrošinātajam pēc apdrošinātāja pieprasījuma jāiesniedz visi viņa rīcībā esošie dokumenti un informācija, kas nepieciešama

²Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 4.decembra spriedums lietā “S un Marper pret AK”. Nr. 30562/04 un Nr.30566/04. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-90051%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-90051%22]})

³ https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/char_2016/oj/lav

⁴ EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/?locale=LV>

⁵ Eiropas Savienības Tiesas spriedums lietā C-667/21. 2023.gada 21.decembris. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:62021CJ0667>

⁶ Eiropas Savienības Tiesas 2023.gada 4.jūlija spriedums lietā C-252/21. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62021CJ0252>

apdrošināšanas gadījuma un zaudējumu apmēra noskaidrošanai. Apdrošināšanas līguma likuma 28.panta otrā daļa noteic, ja apdrošinātā riska iestāšanās gadījumā nepieciešamā informācija satur personas veselības datus un ir nepieciešama lēmuma par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu pieņemšanai, apdrošinātājs ir tiesīgs pieprasīt informāciju ārstniecības iestādēm un personām saskaņā ar Pacientu tiesību likumu.

Pacientu tiesību likuma 10. panta otrajā daļā ir noteikts, ka informāciju par pacientu drīkst izpaust tikai ar viņa rakstveida piekrišanu, izņemot likumā noteiktos gadījumus. Saskaņā ar Pacientu tiesību likuma 10.panta piektās daļas 16.punktu pēc rakstveida pieprasījuma un ārstniecības iestādes vadītāja rakstveida atļaujas saņemšanas informāciju par pacientu ne vēlāk kā piecu darbdienu laikā pēc pieprasījuma saņemšanas sniedz apdrošināšanas sabiedrībām – lēmuma par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu saņemšanai.

No minētā izriet, ka apdrošināšanas atlīdzības izvērtēšanas procesā apdrošinātāji ir tiesīgi apstrādāt pacienta veselības datus, pamatojoties uz Regulas 6.panta 1. punkta c) apakšpunktu kopsakarā ar 9.panta 2.punkta f) apakšpunktu (apstrāde pieļaujama, lai celtu, īstenotu vai aizstāvētu likumīgas prasības), kā arī pieminētajām Apdrošināšanas līguma likuma normām.

Vienlaikus akcentējams, ka Regulas 5.pantā ietverti datu apstrādes principi: likumīgums, godprātība, pārredzamība; nolūka ierobežojumi; datu minimizēšana; precizitāte; glabāšanas ierobežojums; konfidencialitāte; pārskatatbildība. Datu apstrāde ir likumīga, ja tā tiek veikta, balstoties uz kādu no Regulas 6.panta 1.punktā uzskaitītajiem pamatiem. Ar godprātīgu personas datu apstrādi saprotamas attiecības starp pārzini un datu subjektu. Respektīvi, datu subjektiem ir jābūt pārliecinātiem, ka organizācija rīkojas ar viņu datiem atbildīgi, neizmanto tos ļaunprātīgi un rūpējas par viņu tiesībām. Ar godprātīgu datu apstrādi organizācija nodrošina ne tikai datu apstrādes atbilstību normatīvajiem aktiem, bet arī veido un uztur savu reputāciju.⁷ Pārredzamības princips nozīmē, ka datu subjekti (klienti) ir informēti par to, kā un kādēļ tiek apstrādāti viņu dati. Respektīvi, principa pamatā ir prasība, ka visa informācija un saziņa, kas saistīta ar personas datu apstrādi, ir pasniegta cilvēkam skaidrā un vienkāršā valodā, lai būtu saprotams, kas datus vāc, kādā apjomā, kādā nolūkā dati tiek apstrādāti, cik ilgi tie tiks glabāti u.c.⁸ Nolūka ierobežojums paredz, ka dati tiek vākti konkrētos, skaidros un leģitīmos nolūkos, un to turpmāku apstrādi neveic ar minētajiem nolūkiem nesavietojamā veidā. Datu minimizēšanas princips paredz, ka dati ir adekvāti, atbilstīgi un

⁷ <https://www.dvi.gov.lv/lv/jaunums/dviskaidro-kapec-ir-svarigi-ieverot-datu-apstrades-principus>

⁸ <https://www.dvi.gov.lv/lv/jaunums/dviskaidro-kapec-ir-svarigi-ieverot-datu-apstrades-principus>

ietver tikai to, ka kas nepieciešams to apstrādes nolūkos. Precizitātes princips nozīmē, ka dati ir precīzi un, ja vajadzīgs atjaunināti. Tādējādi datu apstrādes pārzinim ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka neprecīzie dati bez kavēšanās tiek laboti vai dzēsti. Savukārt konfidencialitātes princips pieprasa, lai atbildīgās personas, apstrādājot personas datus, ievērotu dienesta noslēpumu.

Glabāšanas ierobežojums pieprasa glabāt datus veidā, kas pieļauj datu subjektu identifikāciju, ne ilgāk kā nepieciešams nolūkiem, kādos attiecīgos personas datus apstrādā. Pārskatabildības princips noteic, ka pārzinis var uzskatāmi parādīt datu apstrādes likumību un pārējos ar datu apstrādi saistītos nosacījumus.

Veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējam ir pienākums vākt un apstrādāt personas datus konkrētiem, skaidriem un leģitīmiem mērķiem – veselības aprūpes nodrošināšanai. Nolūks ir mēraukla visiem ar personas datu apstrādi saistītiem aspektiem – no tā var secināt: vai ir tiesisks pamats veikt personas datu apstrādi; vai visi personas datu veidi, kuri tiek apstrādāti, patiešām ir nepieciešami, lai sasniegtu noteikto mērķi u.tml. Pacienta datu apstrāde citiem nolūkiem būs uzskatāma par personas datu apstrādes pārkāpumu, izņemot gadījumus, kad personas datu apstrādei ir cits tiesisks pamats. Piemēram, **veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējs, kurš ir ieguvis pacienta datus veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanai, ir tiesīgs nodot šī pacienta datus apdrošināšanas sabiedrībai saistībā ar apdrošināšanas gadījuma iestāšanos.**⁹

Veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējiem, ir pienākums vākt pacienta datus apjomā, kas atbilst mērķim – nodrošināt veselības aprūpes pakalpojumus. Šis princips vienlaikus ietver veselības aprūpes pakalpojuma sniedzēja negatīvu pienākumu atturēties no tādu pacienta datu apstrādes, kuru izmantošana noteiktā mērķa sasniegšanai ir vienīgi varbūtēja (pastāv iespējamība, ka pacienta dati netiks izmantoti).¹⁰

Datu minimizēšanas princips, kas ir viens no datu apstrādes pamatprincipiem, pieprasa, lai valsts nodrošinātu to, ka netiek apstrādāts plašāks personas datu apjoms, nekā tas ir nepieciešams. Personas datu aizsardzības pienākums nozīmē arī atbilstošu tehnisku un organizatorisku pasākumu ieviešanu jau datu apstrādes sistēmas izveides laikā, tāpēc tas, ka iestādes iekšējās datu apstrādes sistēmas, pieejamie datu apstrādes rīki vai lietotājiem piešķirtās piekļuves tiesības ir veidotas tā, ka

⁹ Gusarova A. 2019. Pacientu tiesību likuma komentāri. LL..D. S.Slokenbergas zinātniskajā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis. 175.lpp.

¹⁰ Gusarova A. 2019. Pacientu tiesību likuma komentāri. LL..D. S.Slokenbergas zinātniskajā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis. 176.lpp.

kādi dati automātiski tiek uzrādīti plašākā apjomā, nekā tas ir nepieciešams, neattaisno personas datu aizsardzības prasību neievērošanu.¹¹

Tiesa, vērtējot veselības datu nodošanu ārstniecības personām, ko veica Veselības inspekcija, ir uzsvērusi datu minimizēšanas principa nozīmīgumu, kas jāizvērtē katrā konkrētā situācijā.¹² Administratīvā apgabaltiesa ir norādījusi, ka informācija par pacientu nododama tikai minimālajā apmērā un tikai atbilstoši iepriekš pamatotam informācijas apstrādes mērķim.¹³ Lietā Nr. A420203019 tiesa par prettiesisku atzina rīcību, kad iestāde darba devējam, kurš apšaubīja darbnespējas lapas pamatotību, sniedza ne tikai apstiprinājumu par lapas pamatotību, bet arī papildu informāciju par pacienta hroniskajām slimībām un diagnožu pamatojumu. Tiesa norādīja, ka iestādei bija pienākums aprobežoties tikai ar to informāciju, kas bija nepieciešama darba devēja jautājuma atbildēšanai.

Minētie tiesu prakses piemēri apliecina, ka katrā konkrētajā gadījumā **apdrošinātājam būtu jāpieprasa no ārstniecības iestādes tikai tā informācija par pacientu, kas nepieciešama, lai izvērtētu atlīdzības izmaksu. Apdrošinātājs nedrīkst pieprasīt un ārstniecības personas nedrīkst izsniegt visu pacienta medicīnisko vēsturi, bet tikai to informācijas daļu, kas ir tieši saistīta ar konkrētā apdrošināšanas gadījuma izvērtēšanu un lēmuma pieņemšanu.**

Tāpat būtu jāņem vērā, ka **apdrošinātājam kā atbildīgam pārzinim jāspēj pamatot, kāpēc konkrēto datu apstrāde nepieciešama mērķa sasniegšanai, respektīvi apdrošināšanas atlīdzības izvērtēšanai.** Šāds informācijas pieprasījuma izvērtējums atbilst Regulā noteiktajam pārskatatbildības principam.

Tāpat būtu svarīgi akcentēt Eiropas Savienības Tiesas spriedumā¹⁴ minēto atziņu, ka saskaņā ar Regulas 32. panta 1. punkta a) un b) apakšpunktu, kuros konkretizēti šīs regulas 5. panta 1. punkta f) apakšpunktā noteiktie integritātes un konfidencialitātes principi, ikvienam personas datu pārzinim ir jāīsteno atbilstīgi tehniskie un organizatoriskie pasākumi, lai nodrošinātu gan tādu drošības līmeni, kas atbilst riskam, citastarp, veicot šādu datu pseidonimizāciju un šifrēšanu, gan spēju nodrošināt tostarp apstrādes sistēmu un pakalpojumu konfidencialitāti un integritāti. Lemjot par šā pienākuma praktiskās izpildes kārtību, pārzinim saskaņā ar 32. panta 1. punktu ir jāņem vērā tehnikas līmenis,

¹¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 1.augusta spriedums. Lietas Nr.A420326416.

¹² Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2022.gada 11.aprīļa spriedums. Lietas Nr.A420136421.

¹³ Administratīvās apgabaltiesas 2021.gada 26.janvāra spriedums. Lietas Nr. A420203019.

¹⁴ Eiropas Savienības Tiesas spriedums lietā C-667/21. 2023.gada 21.decembris. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:62021CJ0667>

īstenošanas izmaksas un apstrādes raksturs, apmērs, konteksts un nolūki, kā arī dažādas iespējamības un smaguma pakāpes riski attiecībā uz fizisku personu tiesībām un brīvībām.

Apkopojot minēto, secināms, ka apdrošinātāju tiesības apstrādāt pacientu veselības datus izriet no Regulas 6.panta 1.punkta c) apakšpunkta kopsakarā ar 9.panta 2.punkta f) apakšpunktu, kā arī no Pacientu tiesību likuma 10.panta piektās daļas 16.punktu, Apdrošināšanas līguma likuma 27.panta otrās daļas un 28.panta otrās daļas. Vienlaikus gan ārstniecības iestādēm, gan apdrošinātājiem jāievēro Regulā noteiktie datu apstrādes principi, īpaši minimizācijas, konfidencialitātes un pārskatatbildības princips.

Lūdzu ar šo vēstuli iepazīstināt apdrošināšanas sabiedrības un ārstniecības iestādes.

Ar cieņu

tiesībsardze

Karina Palkova

Kristīne Pakārkle,
kristine.pakarkle@tiesibsargs.lv